

Een op vijf werknemers in Vlaamse bedrijven ouder dan 45 jaar

Baisier, L. (2004). *De tewerkstelling van de oudere werknemers in de industrie en profitdiensten in het Vlaams Gewest in 2000. Deel 1: Algemene analyse, Deel 2: De industriesectoren, Deel 3: De profitdienstensectoren*. Brussel: SERV – STV – Innovatie & Arbeid.

Vandaag is een op de vijf werknemers in de Vlaamse bedrijven ouder dan 45 jaar, in de Vlaamse bevolking is ruim een op de drie personen tussen 45 en 64 jaar oud. De werkzaamheidsgraad van ouderen ligt niet hoog. Wie eens zijn of haar job na die leeftijd kwijt raakt, komt bovendien niet makkelijk meer aan de bak. Om een vroegtijdige uitstroom van ouderen te beperken volstaat het niet om maatregelen te nemen voor werknemers vanaf 55 jaar. Op de arbeidsmarkt wordt steeds meer aandacht besteed aan werknemers in leeftijdsklassen die hieraan vooraf gaan. Het aandeel 45-plussers in de Vlaamse bevolking op beroepsactieve leeftijd zal de komende jaren ook sterk toenemen. Als men maatregelen wil nemen voor 45-plussers, is het belangrijk te weten wie de werkende 45-plussers vandaag zijn en waar ze aan de slag zijn.¹

Beschikbare arbeidskrachten vergrijzen

De verhoging van de werkzaamheidsgraad is een voorwaarde om de welvaart veilig te stellen en het aandeel actieve en niet-actieve personen in de bevolking in evenwicht te houden. Men wil eveneens preventief inspelen op de vergrijzing van de bevolking. We worden steeds ouder, de babyboomgeneratie, in hoofdzaak geboren in de periode 1955-1965, schuift op in de richting van de pensioenge-rechtigde leeftijd en het aantal geboortes daalt. Men wil ook voorkomen dat er op termijn een krapte op

de arbeidsmarkt ontstaat. Na 2010 zal het aantal beschikbare arbeidskrachten demografisch gezien immers sterk afnemen en het aandeel ouderen op beroepsactieve leeftijd sterk toenemen. In 2002 is 37,6% van de Vlaamse bevolking tussen 45 en 64 jaar oud, in 2012 naar schatting 44,6%.

Profiel van oudere werknemers in Vlaamse bedrijven

Om te weten te komen wie in de Vlaamse bedrijven vandaag de werkende 45-plussers zijn en waar ze precies werken onderzocht STV Innovatie & Arbeid de loontrek-kende tewerkstelling van de 45-plussers in het Vlaams Gewest. De bij de start van het onderzoek beschikbare statistische gegevens van 2000 zijn afkomstig van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) en de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) van het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS). Het resultaat is een beschrijvende analyse van de leeftijdsstructuur van de gehele profitsector, industrie, profitdiensten en de 32 afzonderlijke industrie- en profitdienstensectoren. Enkele kenmerken van de 45-plussers worden op een rij gezet: sector van tewerkstelling, grootte van het bedrijf van tewerkstelling, geslacht, statuut (arbeider of

bediende), regime (voltijds of deeltijds), hoogst behaalde diplomaniveau en belangrijkste beroepsgroep. Verder wordt bekeken vanaf welke leeftijd er in een sector verhoudingsgewijs minder tewerkgesteld zijn dan personen in de bevolking en in welke mate een sector inzake leeftijdstructuur afwijkt van de leeftijdsopbouw van de gehele profitsector. Voor alle 32 sectoren is een beschrijvende statistische analyse beschikbaar.

Vooraf in oudere industriesectoren

De profitsector vertegenwoordigt in 2000 met 1 244 360 loontrekkenden 62,6% van de jobs in loondienst in Vlaanderen. De sector stelt 31,6% van de Vlamingen op arbeidsleeftijd tewerk. Dit is zowat de helft van de 63,5% werkende Vlamingen tussen 15 en 64 jaar. In de industrie werken er 561 270 en in de profitdiensten 683 560 personen.

In 2000 maken de 45-plussers in de Vlaamse bevolking op arbeidsleeftijd 37,2% uit. In de profitsector gaat het over 21,9%, in de industrie 25,7% en in de profitdiensten 18,7%, of respectievelijk 272 229, 144 422 en 127 807 personen. Bij een min of meer normale veroudering, zonder dat er loontrekkenden vroegtijdig de arbeidsmarkt verlaten, zou men in de profitsector in 2010 zowat 567 822 werknemers van 45 jaar of ouder kunnen verwachten; dit is 41,3%.

Gegeven de absolute cijfers werkt 37,8% van alle 45-plussers in vijf sectoren: bouw (27 754), groothandel en handelsbemiddeling (26 340), vervoer (17 019), kleinhandel (17 008) en voeding (14 747).

Achter het gemiddelde van 21,9% 45-plussers in de profitsector gaat naargelang de sector een grote variatie schuil. Zo werkt er in de informaticasector slechts 9,2% werknemers van 45 jaar of ouder, terwijl dit aandeel in de verhuurdiensten maar liefst 31,2% bedraagt.

Er zijn negen sectoren, vooral profitdienstensectoren, die minder dan gemiddeld 45-plussers tellen (onderaan in de tabel 1 vermeld). De sectoren van informatica en private post en telecommunicatie zijn relatief 'nieuwe' dienstensectoren die door hun recente geschiedenis nog niet zoveel oudere werknemers tewerkstellen. De sectoren van selectie en terbeschikkingstelling van personeel en van advies

en bijstand aan bedrijven en personen stellen door de wisselende aard van activiteiten en een groter verloop meer jonge werknemers tewerk. De horeca, kleinhandel en sector van industriële reiniging zijn 'oudere' dienstensectoren met onregelmatiger werkuren en minder gunstige arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden waar in hoofdzaak vrouwen in een deeltijds regime werken. De sectoren van de vervoersondersteunende activiteiten en de vervaardiging van medische en precisieapparatuur hebben het profiel van een doorsnee profitdienstensector met vooral jongere loontrekkenden.

De drieëntwintig sectoren met meer dan 21,9% loontrekkenden van 45 jaar of ouder, zijn vooral oudere industriesectoren zoals de bouw, de productie van transportmiddelen en de chemische nijverheid. De sector van de metallurgie spant de kroon met 36,7% 45-plussers. Het is merkwaardig om vast te stellen dat de oudere industriesectoren relatief meer oudere werknemers tellen. Verschillende van deze sectoren zijn immers sectoren waarvan men aanneemt dat het werk er zwaar is, sectoren ook die met stevige internationale concurrentie te maken hebben en in de loop van de jaren met herstructurerings geconfronteerd werden.

Vooraf in kleine en middelgrote ondernemingen

Zowat 63,2% van de 45-plussers werkt in de kleine en middelgrote ondernemingen: met name 46% in bedrijven van minder dan 50 werknemers en 17,2% in bedrijven van 50 tot 199 werknemers. Van alle 45-plussers uit de profitsector werkt 36,9% in ondernemingen van meer dan 200 werknemers. In de industrie werken de 45-plussers doorgaans in de grotere bedrijven (47,7%), in de profitdiensten in de kleinere ondernemingen (79,2%). Deze gemiddelde cijfers verbergen opnieuw een variatie naar sectoren. Zo werkt 71,3% van de 45-plussers in de garagesector in een bedrijf van minder dan 50 werknemers en vinden we 72,5% van de oudere werknemers in de sector van de vervaardiging van elektrische machines in bedrijven van meer dan 200 werknemers.

'Jongere' oudere werknemers

Bij de 45-plussers gaat het in de profitsector vooral over 'jongere' ouderen. Zowat 46% van de 45-plus-

sers is tussen 45 en 49 jaar, 34% tussen 50 en 54 jaar, 15% tussen 55 en 59 jaar en 5% tussen 60 en 64 jaar. Dit in tegenstelling tot de 45-plussers in de Vlaamse bevolking op arbeidsleeftijd: respectievelijk 29%, 27%, 22,2% en 21,7%. Van de oudere vrou-

welijke werknemers is 53,2% tussen 45 en 49 jaar, van de oudere mannelijke werknemers 43,4%. De vrouwelijke 45-plussers zijn in alle sectoren meer in deze leeftijdsklasse gegroepeerd dan de oudere mannelijke werknemers.

Tabel 1.

Sectoren naar aantal loontrekkenden en % 45-plussers (Vlaams Gewest; 2000).

Sectoren (WAV-indeling)	Aantal loontrekkenden	% 45-plussers
Profitsector	1 244 830	21,9
Industrie	561 270	25,7
Profitsdiensten	683 560	18,7
T1 garagesector	31 486	22,2
S12 metaalproducten	40 867	23,0
S6 houtindustrie	8 527	23,5
S20 bouw	115 254	24,1
S5 meubelindustrie	15 299	27,4
T6 vervoer	60 719	28,0
S18 overige industrie	7 127	32,2
S2 dranken, voeding en tabak	65 929	22,4
S3 textielindustrie	36 020	25,6
S17 transportmiddelenproductie	51 741	25,6
S14 elektrische machines	16 118	26,7
S13 machines	26 271	28,1
S10 glas en bouwmaterialen	19 464	29,5
S11 metallurgie	22 601	36,7
S7 grafische nijverheid	31 941	23,2
S9 rubber- en kunststofnijverheid	21 039	22,4
T2 groothandel en handelsbemiddeling	110 551	23,8
T9 financiële diensten	21 402	24,0
S15 kantoorapparatuur	17 887	27,1
S8 chemische industrie	49 487	29,7
S4 kleding, schoeisel, leer en bont	10 803	27,5
T14 overige diensten aan personen	16 529	23,7
T4 verhuurdiensten	11 631	31,2
T8 private post en telecommunicatie	7 130	9,6
T10 informatica	23 158	9,2
T7 vervoersondersteunende activiteiten	28 035	19,6
S16 medische & precisieapparatuur	4 094	19,7
T11 advies & bijstand bedrijven & personen	65 153	20,0
T12 selectie & terbeschikkingst. personeel	121 232	9,2
T5 horeca	62 239	16,7
T13 industriële reiniging	23 924	20,6
T3 kleinhandel	100 371	16,9

Bron: RSZ en EAK van 30 juni 2000 (Bewerking STV Innovatie & Arbeid).

Vooral mannelijke voltijds werkende arbeiders

Bij de werknemers in de Vlaamse bedrijven maken de mannen (66,7%), arbeiders (59,6%), voltijds werkenden (74,0%) en mannelijke voltijds werkende arbeiders (37,5%) de dienst uit. De werknemers werken vooral in technisch-uitvoerende functies (58,3%) en het percentage laaggeschoolden ligt op 34,4%. De meesten zijn midden- en hooggeschoolden (65,6%) en heeft minstens een diploma van hoger secundair onderwijs.

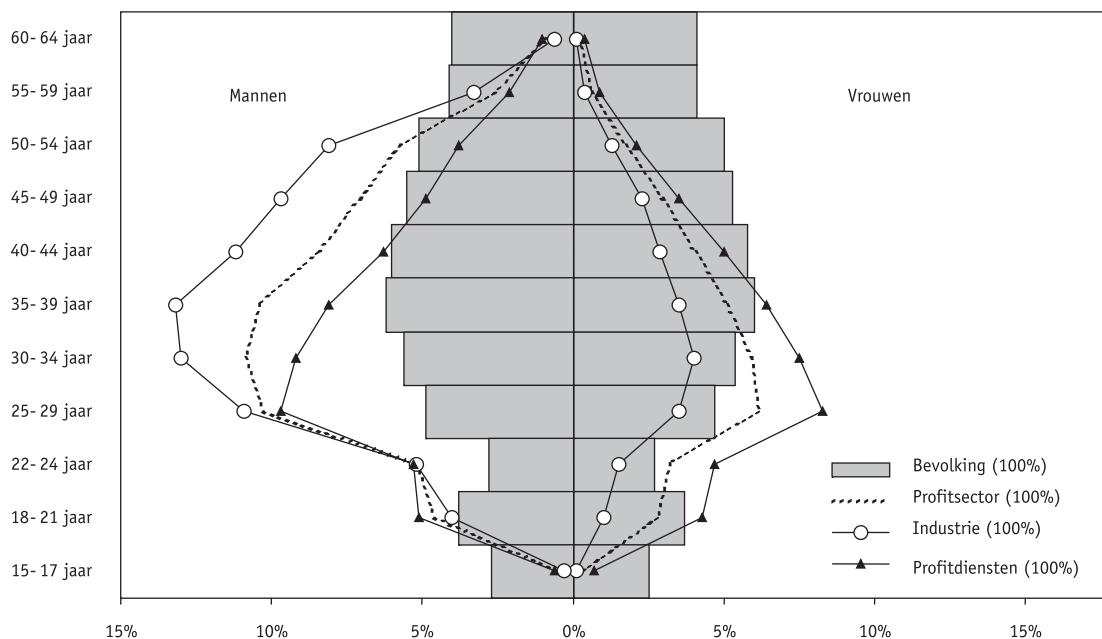
De meeste kenmerken zijn nog sterker aanwezig bij de 45-plussers. De grijzende werknemers in de profitsector zijn in hoofdzaak mannen (74,4%), arbeiders (60,4%) en voltijds werkenden (78,8%). De mannelijke voltijds werkende arbeiders (42,1%) vormen de belangrijkste groep. De 45-plussers werken vooral in technisch-uitvoerende functies (57,3%). Het belangrijkste verschil met de loontrekkenden in het algemeen zit in het hoogst behaalde

diplomaniveau. Zo zijn de 45-plussers in hoofdzaak laaggeschoold (52,1%). Ze hebben een diploma lager of lager secundair onderwijs.

In veertien oudere industriesectoren en twee profitdienstensectoren die sterk bij de industrie aanleunen zijn de 45-plussers eveneens in hoofdzaak mannen, arbeiders en voltijds werkenden; vormen de mannelijke voltijds werkende arbeiders de grootste groep; vinden we de 45-plussers hoofdzakelijk in technisch-uitvoerende functies en zijn de meeste oudere werknemers laaggeschoold. Enkel in de grafische nijverheid en rubber- en kunststofnijverheid zijn ze midden- of hooggeschoold. In negen sectoren met vrij gekwalificeerd werk zijn de mannelijke voltijdse bedienden de belangrijkste groep 45-plussers: groothandel en handelsbemiddeling, kantoorapparatuur, chemische industrie, financiële diensten, informatica, vervoersondersteunende activiteiten, medische en precisieapparatuur en advies en bijstand aan bedrijven en personen.

Figuur 1.

Industrie, profitdiensten, profit sector en bevolking op arbeidleeftijd (Vlaams Gewest; 2000).



* De RSZ hanteert voor de jongste loontrekkenden de leeftijdsindeling van 15 tot 17 jaar, van 18 tot 21 jaar en van 22 tot 24 jaar. Deze klassen omvatten respectievelijk 3, 4 en 3 jaar en zijn niet even groot als de volgende vijfjarenklassen.

Bron: RSZ, 30 juni 2000 en Rijksregister, 1 januari 2001. Bewerking STV – Innovatie & Arbeid.

De ouderen zijn er vooral midden- tot langgeschoold, met uitzondering van de private post en telecommunicatie waar ze kortgeschoold zijn. In zes profitdienstensectoren vormen mannelijke of vrouwelijke arbeiders of bedienden die deeltijds werken de grootste groep 45-plussers. Enkel in de kledingnijverheid wegen de vrouwelijke voltijdse arbeidsters (58,8%) bij de 45-plussers door.

In de meeste sectoren werken de 45-plussers in technisch-uitvoerende functies. In de overige diensten aan personen vindt men de meeste ouderen in ongeschoolde functies (77,6%) en in de informatica in intellectuele en wetenschappelijke beroepen en technische specialisaties (53,3%).

Minder mannen vanaf 55 jaar en minder vrouwen vanaf 35 jaar dan in bevolking

Bij vergelijking van de leeftijdsopbouw van de profitsector en de bevolking op arbeidsleeftijd stellen we vast dat er in de Vlaamse bedrijven gemiddeld minder mannen vanaf 55 jaar en minder vrouwen vanaf 35 jaar zijn dan in de bevolking. In de industrie zijn er minder mannen vanaf 55 jaar en minder vrouwen in alle leeftijdsklassen, in de profitdiensten zijn er minder mannen vanaf 45 jaar en minder vrouwen vanaf 40 jaar. In de industrie zijn er globaal genomen meer mannen en vrouwen in de oudere leeftijdsklassen, in de profitdiensten meer in de jongere leeftijdsklassen. In zes profitdienstensectoren zijn de loontrekkenden globaal jonger of aanzienlijk jonger dan in de profitsector: de kleinhandel, de horeca, de private post en telecommunicatie, de informaticasector, de sector van advies

en bijstand aan bedrijven en personen en de sector van selectie en terbeschikkingstelling van personeel.

Leeswijzer bij de cijfers

Verschillende factoren kunnen tegelijk een rol spelen bij de samenstelling en leeftijdsopbouw van een sector: de leeftijd van sectoren en bedrijven, de activiteiten en sociaal-economische context van een sector, de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden en de dynamiek van in- en uitstroom op de arbeidsmarkt, enzovoort. Binnen het bestek van het onderzoek was het echter onmogelijk om iedere sector voldoende te leren kennen om de gegevens tegen de achtergrond van de sector te kunnen interpreteren. In een leeswijzer, als bijlage in de verschillende dossierdelen opgenomen, worden enkele mogelijke elementen op een rij gezet aan de hand waarvan men de grafieken en informatie over de sectoren kan interpreteren. De cijfergegevens kunnen de Vlaamse overheid, sociale partners, sectoren en diversiteitsinitiatieven echter ondersteunen om de doelstellingen van het pact van Vilvoorde voor de werkzaamheid van ouderen te realiseren.

Leen Baisier
STV – Innovatie & Arbeid/SERV

Noot

1. Het rapport kan via de SERV-website www.serv.be worden gedownload of besteld.